

dæis et gentilibus. Item sextus, septimus et octavus unam habent conclusionem ad significandum ex Amalario, *loc. cit.*, cap. 1. Fidem, spem et charitatem, unitas et junctas erga Deum (inquit cap. 5) Trinum et Unum, Gavant., *loc. cit.*, cap. 2, num. 6, seu ex Durand., in *Rational. divinor. officior.*, lib. v, cap. 4, ad denotandum triumphum de mundo, carne et diabolo, et quoniam unum sine altero non habetur, ideo merito conjunguntur.

(24. Dictum autem est, psalmos Laudum esse quinque, quia licet quartus sit proprie canticum, abusive tamen appellatur psalmus, cum, ut infra n. 30 et 44, videbimus, parum differat canticum a psalmo; Gavant., *l. cit.*, n. 7.

(25. Ex dictis laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive, vice quorum dicuntur psalmi *Miserere* et *Confitemini* ad timorem et spem eo tempore excitand. timorem ob peccata in psalmo *Miserere*, et spem ex bonitate Dei in psalmo *Confitemini*. Et quia non est tempus lætitiæ, quam expriment illi duo psalmi *Dominus regnavit*, et *Jubilate*. Amalarius, lib. iv *De divin. offic.*, cap. 18; Gavant., *loc. cit.*, n. 9. Psalmus autem *Dominus regnavit* dicitur tunc in Prima, ne in tota hebdomada omitatur psalmus ullus de psalterio, et ideo psalmus *Jubilate* ponitur in Matutino Sabbati. Amalarius, Gavant., *loc. cit.*

(26. In Laudibus ferialis officii per annum primus psalmus est pœnitentialis *Miserere*, quia dies feriales sunt pœnitentiæ. Hugo Victorin., lib. ii *De offic.*, cap. 10; Gavant., *loc. c.*, n. 10, subdens, quod tunc variatur 2, ut expleatur psalterium.

(27. In laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum canticum, quia canticum laudem divinam et gratiarum actionem significat, ex Durand., in *Rational.*, lib. v, cap. 4. (28. Et laudes dictæ sunt ex Hugon., lib. ii *De offic.*, c. 10, eo quod laudem aperte sonant divinam, quod repetit in *Specul. Eccles.*, cap. 3. (29. Et canticum ibi sumitur pro psalmo, cum parum differant inter se. (30. Psalmus enim est carmen, seu canticum instrumento Psalterii. (31. Et canticum est vox musica cum harmonia ore solo prolata, ut ex Euthymio notat Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 9, n. 1.

(32. In Prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur iv psalmi, ne de Psalterio quidquam supersit. Unde in Sabbato recitantur tantum iii quia nullus superest, qui ipsi assignari possit. Et talis quaternarius psalmodum numerus denotat, quod in quatuor mundi partibus doctrina iv evangelistarum laudatur. Durand., in *Rational. divin. offic.*, lib. v, c. 5; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 3, n. 5.

(33. In festis autem totius anni, et Dominicis tempore Paschali dicuntur tantum tres psalmi ob temporis jucunditatem, quæ laborem multa canendi excludit, ex Radulpho proposit. 10; Gavant., *loc. c.*, n. 7, ubi subdit quod Amalarius, lib. iii *De offic.*, c. 3;

tres ideo dici putat, quia pro tribus horis a Prima ad Tertiam laudandus est Deus Trinus, et armandi sumus contra tres hostes.

(34. In Tertia, Sexta et Nona recitantur iii psalmi propter eandem supradictam rationem, quia iii psalmi protegent nos in tribus horis seqq. cum quælibet ex tribus horis tres contineat temporis horas. Amalarius, lib. iv *De offic.*, c. 2; Gavant., *loc. c.*, sect. 4, cap. 4, n. 3. Imo, ut subdit ipse Gavant., *ib.*, et Amalar., cap. 1, *ibid.*, in Prima, Tertia, Sexta et Nona xii canimus Psalmos (in festis) pro numero xii horarum diei, ut Deo præsentés simus omnibus horis.

(35. Advertendum tamen hic est, quod dd. divinarum Horarum Psalmi a *Beati immaculati* usque ad *Principes persecuti sunt*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unicus tantum Psalterii psalmus in ordine cxviii in plures partes distributus, quarum quælibet ex 16 versibus est constituta (ut in dd. divinis Horis patet) ad significandos xvi prophetas, xii minores, et iv majores, seu ad designandos xii apostolos, et iv evangelistas, ut sic ostendatur, quod ea, quæ xii prophetæ minores, et iv majores; sive xii apostoli, et iv evangelistæ dixerunt, scripserunt ac docuerunt, pro posse observare debemus. Sic Durand., in *Rational.*, lib. v, c. 5.

(36. In Vesperis 5 recitantur psalmi, quia 5 vulnera Christi recolenda moneant, quorum ultimum vulnus hora vespertina fuit sacro lateri illatum. Gemma, lib. ii, c. 62; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap. 5, n. 5. Item quia sicuti quinque sensibus quotidiano affectu tendimus ad tenebras, ita necesse est ut initio noctis pro eis veniam precemur. Amalarius, lib. iv *De offic.*, cap. 7; Gavant., *loc. cit.* Item recitamus in Vesperis quinque psalmos, ut quasi quinque evangelicæ prudentes virgines quinque lampadibus oleo bonorum operum plenis, veniente nocte, Domino obviam eamus. Amalarius, *De ordin. Antiphonarii*, c. 6; Gavant., *loc. cit.*, n. 5.

(37. In Completorio quatuor psalmi recitantur, quia per ipsos quatuor elementa corporis nostri Domino commendamus: in primo enim psalmo cum Christo quietem poseimus: *In pace in idipsum dormiam et requiescam*. In secundo ad ea verba, quæ protulit Christus in extremo vitæ: *In manus tuas, etc.*, optamus mori cum eo. In tertio et quarto contra tentationes nocturnas armamur. Amalar., lib. iv *De offic.*, c. 8, et *De ordin. Antiph.*, c. 7; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, c. 6, n. 7, et alii.

(38. Hinc habes, quod si dividas omnes Psalterii psalmos per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada xci, ad Laudes xiii, ad Vesperas xxxv, ad alias horas xi, qui omnes faciunt summam cl, quibus constat Psalterium. Gav., *loc. cit.*, sect. 5, c. 8, n. 7.

(39. Psalterium autem, quo Romana Ecclesia utitur, est ex translatione Romana S. Hieronymi teste Rodulph., proposit. 8, et differt a Psalterio translationis Septuaginta

Interpretum, quod adhibetur Romæ in Æde Vaticana S. Petri, quo etiam utuntur Ambrosiani (86). Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 7, n. 2. (40. Unde S. P. N. Seraphicus Franciscus in c. 3 suæ Regulæ, ubi excipit ab officio divino Psalterium, intelligit de dicto Psalterio translationis Septuaginta Interpretum, quod in Vaticana Sancti Petri est in usu antiquissimo. Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 8, n. 2. S. Bonaventura citatus et secutus a Petro Marchant., in *Expositione dictæ Regulæ*, cap. 3, qu. 4.

(41. Ultra supradictos centum quinquaginta psalmos habentur in Breviario ex saceris Litteris Cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, nempe die Dominica canticum *Benedicite omnia opera Domini Domino*, quod est trium puerorum *Daniel. iii*; feria ii, canticum *Confitebor tibi, Domine*, quod est *Isaiæ xii*; feria iii, canticum *Ego dixi*, quod est Ezechia regis, *Isaiæ xxxviii*; feria iv, canticum *Exsultavit cor meum*, quod est Annæ matris Samuelis, *1 Regum ii*; feria v, canticum *Cantemus Domino*, quod est Moysis, *Exodi xv*; feria vi canticum *Domine, audivi*, quod est Habacuc, *Habacuc iii*; sabbat., canticum *Audite, cæli*, quod est Moysis, *Deut. xxxii*.

(42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe canticum *Magnificat*, quod est B. M. V. *Luc. i*, et recitatur seu canitur in Vesperis. Canticum *Benedictus Dominus Deus Israel*, quod est Zachariæ, patris S. Joannis Baptistæ, *Luc. ii*, et recitatur seu canitur in Completorio.

PUBERTAS.

Vide verb. MATRIMONIUM, art. 2, a n. 31 ad 37.

PUBLICA HONESTAS.

Vide verb. MATRIM. QUOAD IMPEDIMENTA, art. 2, a n. 20 ad 27.

PUNCTATOR, PUNCTATURA.

SUMMARIVM.

1. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicumque postulant. — 2. Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. — 3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficientes. — 4. Potest episcopus cogere canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in choro. — 5. Punctatores conniventer prætermissos punctare punctandos, graviter peccant, et tenentur de proprio restituere distributiones, quæ

(86) E. R. S. Hieronymus, ter circa Psalterium insudasse, communior sententia est inter eruditos. De versione Psalterii ex Hebraico fonte non loquor, cum nunquam in usu fuerit, vel apud Ecclesiam Romanam, vel penes aliam quæcumque Ecclesiam. De emendatione igitur Psalmorum juxta Septuaginta Interpretum versionem est sermo, in qua elaboranda bis S. Doctor suum impendit laborem. Hujusmodi emendationes sub nomine *Psalterii Romani*, et *Psalterii Gallicani* vulgo recensentur. De utraque

(43. Etiam varii psalmi prænotantur in Psalterio cum titulo cantici, ut *Canticum psalmi*, et alii cum titulo *Psalmus cantici*. (44. Unde ad pleniorém intelligentiam notandum est, quod hoc interest inter psalmum, canticum, psalmum cantici, canticum psalmi et hymnum, quod *Psalmus* est carmen cum instrumento psalterii: *canticum* est vox musica cum harmonia ore solo prolata; *psalmus cantici* dicitur, dum cantore præcinate, organi modulatio subsequitur, *canticum psalmi* e contra, cum vox humana concentum sequitur organi; *hymnus* autem est sermo in Dei laudem metricè compositus, sive ore, sive humana voce, sive instrumento musico recitatus. Sic colligitur ex sanctis Hilario et Chrysostomo, in *Prolog. Psalm.*; Frassen, *Disquis. Biblicæ*, § 11, *De libro Psalm.* n. 2; Euthymio citato et secuto a Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, c. 9, n. 1, et alii.

(45. Psallendi ordo sequendus, quem tenet Ecclesia metropolitana, cap. *De his 13*, dist. 12, ex concilio *Toletano 11*, c. 3.

(46. Psalmi vulgares non possunt in Ecclesia recitari. Conc. *Bracharen.* ii, c. 67.

(47. Psalterium B. M. V. quod ex 150 *Ave Maria* constat ad instantiam ducis Britannia recitari concessit cum indulgentiis Sixtus IV, const. 18, incip. *De quæ*.

Psallendi debitum omnibus in choro incumbit, etiam dignitatibus et canonicis, quacunque contraria consuetudine, aut præsumpto privilegio non suffragante. *Benedict. XIV*, tom. 1, constit. incip. *Cum semper*, § 24.

acrescerent interessentibus. — 6. Pœna censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similibus. — 7. Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex Decreto episcopi applicanda essent aliis piis usibus. — 8. Distributiones amissæ a canonicis absentibus accrescunt inserventibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. — 9. Salarium debetur punctatoribus. — 10. Canonici confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. — 11. Canonici non interessentes concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari.

sermonem habet S. doctor in *Præfatione*, seu *Prologo in Librum Psalmorum*. Psalterium Romanum adhuc in usu est in Vaticana Basilica. Gallicano Psalterio utimur in Romano Breviario, atque illud est, quod insertum habemus in vulgata Latina editione. Hæc tria sunt. Hinc constat quantum a vero abhorret auctor noster hocce in loco. *Legesis Dissertationem P. D. Augustini Calmet in textum et veteres Psalmorum versiones, art. 5.

— 12. Canonici non possunt exire a choro, nisi petita venia a majori seu presidente sub pœna punctionis. — 13. Episcopus potest augere punctiones, quando servitium Ecclesiæ minuitur. — 14. Canonici in choro vel in Ecclesia divinis officiis interessentes sine habitu canonicali et superpelliceo debent punctari. — 15. Novem menses, quibus canonici residere tenentur quolibet anno, non numerandi ex collectione punctionarum, sed ex collectione dierum residentiae, et servitii.

(1. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicumque postulanti. Sacra congreg. Episcoporum., in *Pisaurien.*, 19 Nov. 1649.

(2. Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. Sacra congreg. Episcoporum., in *Fundana*, 15 Februar. 1503, et in *Licien.*, 18 Februar. 1602.

(3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad ortenus eidem quotidie significandum deficientes. Sacra congreg. Episcoporum., in *Castellaneten.*, 20 August. 1692.

(4. Potest episcopus cogere canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in choro. Sac. cong. Conc., 17 Mart. 1619; apud Barb., *De canonicis*, cap. 34, n. 20.

(5. Punctatores, quorum electio spectat ad capitulum, ut decrevit sacr. congr. Conc., in *Conversanen.*, 4 Decemb. 1706, admonendi sunt, quod si conniventer prætermittant punctare eos qui juxta ecclesiæ et collegii statuta punctandi sunt, tenentur de proprio restituere distributiones quæ accrescerent interessentibus; et ulterius, graviter peccant, prout illos monendo, tradit episcopus Gravinens., in suo Tractatu, *L'Ecclesiastico in Coro*, cap. 27, n. 33, his verbis: « Or se nondimeno i puntatori per riguardi umani d'affetto, timore, speranza, o qual altro sia, tralasciano di puntare i difettanti, vengono ad essere ladri sfacciati, perchè levando palesemente l'emolumento a chi tocca per ragione di accrescimento, o per altro titolo, lo danno a chi per legge non tocca; oltre di che si rendono egli stessi rei del disservigio di Dio sul punto geloso del divino suo pubblico culto, ed il loro peccato viene a contrarre certo che del grande coram Deo cotanto da lui detestato in quei suoi ministri, i quali retrahebant homines a sacrificio Domini. » Sic apud Monacell., tom. IV, *Supplement.* ad 1, t. n. 148.

(6. Pœna censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similitum. Sacra congreg. Episcoporum., in *Castellaneten.*, 21 Augusti 1602; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Punctator*, n. 6.

(7. Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex decreto episcopi applicandæ

PURGATORIUM.

SUMMARIUM.

1. Purgatorium quid sit? — 2. Dari purgatorium est de fide, et habetur ex II *Machabæorum*, cap. xii. — 3. Item habetur ex IV *Tobiæ*. — 4. Item ex IV *Isaiæ*. — 5. Item ex VII *Michææ*. — 6. Item ex III *Malachiæ*. — 7. Item ex cap. V *Matthæi*, et XII *Lucæ*. — 8. Item ex ipsius *Matthæi* cap. xii. — 9.

essent aliis usibus, nisi adesset statutum in contrarium. Sacra congreg. Episcoporum., 16 Junii 1617; apud Nicol., *loc. cit.*, n. 7, et sæpe alibi, ut refert idem Nicol., in *Flosculis*, verb. *Distributiones*, sub n. 6. (8. Distributiones enim amissæ a canonicis absentibus accrescunt inservientibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. Sacra congreg. Concil., in *Civitatis Castellanae*, 30 Apr. 1623, et in *Nicien.*, 18 Novemb. 1628, et sæpe alibi apud Nicol., *cit.*, verb. *Distributiones*, sub num. 6.

(9. Salarium debetur punctatoribus. Sacra congreg. Episcoporum., in *Meliten.*, 16 April. 1602; apud Nicol., *loc. cit.*, num. 5.

(10. Canonici confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. Sacra congreg. Episcoporum., in *Nucerina*, 7 Sept. 1591.

(11. Canonici non interessentes concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari, quia est defectus gravis et mali exempli. Sacra congreg. Episcoporum., in *Comensi*, 10 Maii 1580, et in *Castellaneten.*, 20 Aug. 1602, et alibi, ut refert Pignatell., tom. V, consultat. 206, num. 61.

(12. Canonici non possunt exire a choro, nisi petita venia archidiacono sive presidente per salutationem, sub pœna punctionis. Sacra congreg. Episcoporum., in *Aprutina*, 18 April. 1616, et sacr. congreg. Conc., in *Lunen. Sarzanen.*, 3 Junii 1702, ad 1.

(13. Episcopus potest augere punctaturas, quando servitium Ecclesiæ negligitur. Sacra congreg. Conc., in *Civitatis Castellanae* 25, 1697; apud Monacell., tom. I, tit. 2, formul. 4, n. 4.

(14. Canonici in choro, vel in Ecclesia divinis officiis interessentes sine habitu canonicali et superpelliceo, debent punctari. Sacra congreg. Rit., in *Lunen. Sarzanen.*, 3 Mart. 1633.

(15. Ad colligendum servitium novem mensium, quibus residere tenentur canonici quolibet anno, non sunt colligendæ punctaturæ, quasi ii, qui novem partes punctaturarum ex duodecim habuerint, servitium novem mensium, debeant satisfacere, sed ipsi dies residentiae et servitii, sive continui fuerint, sive interpolati, numerandi sunt ad complementum dierum novem mensium. Sacra congreg. Episcoporum., in *Aquilana*, 25 Septemb. 1584; apud Barbos., *De canonicis*, cap. 26, num. 14.

Item ex I *ad Corinth.* III. — 10. Item ex I *ad Corinth.* XV. — 11. Alia plura Scripturæ loca breviter gratia relinquuntur videnda cum variis conciliis, pluribus sanctis Patribus, et solidis rationibus apud graves auctores, qui assignantur. — 12. Purgatorii locus communis secundum legem communem et ordinariam Dei est in ipsis terræ visceribus, et inferno

conjunctus. — 13. Secundum autem legem Dei particularem et dispensationem divinam interdum aliquibus animabus destinatur pro purgatorio aliquis locus particularis. — 14. Purgatorium non est æternum, sed temporale. — 15. Purgatorium non est ultra diem Judicii universalis duraturum. — 16. Animæ in purgatorio plene purgatæ recipiuntur in beatitudine ante diem judicii. — 17. Quanto tempore unaquæque anima in purgatorio detineatur? — 18. Animæ in purgatorio cruciantur vero igne

(1. Purgatorium est quidam locus, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non plene purgatæ fuerunt, ut nimirum sic purgatæ in cœlum ingredi valeant, in quod nihil coinquinatum introire potest. Est in re communis inter Catholicos.

(2. Dari purgatorium est de fide. Communis inter Catholicos ex conc. Trid., sess. VI, canon. 30, sess. XXII, cap. 2, et canon. 3, et sess. XXV, in *Decreto de Purgatorio*, et habetur ex pluribus sacra Scripturæ locis tum Veteris, tum Novi Testamenti; et quidem ex Veteri Testamento habetur II *Machabæorum* cap. XII, ubi expresse dicitur: « Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur: » quæ verba cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur necessario intelligenda esse de illis, qui in gratia Dei ab hac vita decedentes non plene satisfecerint, et adhuc aliqua vincula habeant, a quibus post mortem solvi queant fidelium suffragiis, et potissimum acceptabili altaris sacrificio, ut dicit concilium Tridentinum sess. XXV, in *Decreto de Purgatorio*; et proinde dari purgatorium, et sacrificia, et orationes vivorum prodesse defunctis illis, qui inibi pro plena purgatione et satisfactione detinentur: « Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari, » sunt verba concilii Tridentini.

(3. Item habetur ex cap. IV *Tobiæ*, ibi: *Pone panem tuum et vinum super sepulturam justi constitue*, quod sacri expositores intelligunt de pane et vino, quod Deo in sacrificium pro animabus justis offertur, et de illo quod elargitur in sustentationem pauperum, et religiosorum, et sacerdotum, ut pro ipsis defunctis orent, ut dicunt Turrianus, lib. IV, *pro Epist. Pont.*, cap. 14; Mastrius, in *Theol. Moral.*, disp. 24, qu. 1, art. 1, num. 4; Bellarmin., *De purgatorio*, lib. I, cap. 3, litt. B, et alii. Unde sanct. Joann. Chrysost., hom. 32, in *Matth.*, sic habet: « Cur, inquit, post mortem tuorum pauperes convocas? cur presbyteros ut pro eis velint orare, obsecras? »

(4. Item habetur ex cap. IV *Isaiæ*, ibi: *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu judicii, et spiritu ardoris*, ubi alii legunt: *Purgabit Dominus sordes filiarum Sion et sanguinem mundabit de medio earum in spiritu judicii et spiritu ardoris*: quem locum de animabus et pœnis purgatorii intelligunt S. Augustinus, lib. XX, *De Ci-*

corporeo, et ejusdem speciei cum nostro elementari. — 19. Animæ in purgatorio non torquentur a dæmonibus. — 20. Nec obstant visiones et apparitiones, quæ id videntur ostendere. — 21. An animæ in purgatorio existentes possint pro nobis orare, et aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare? et an miracula facere possint? cum plurimis aliis ad rem, *remissive*. — 22. Alia ad rem ad num. 24.

vitae Dei, cap. 23; Bellarmin., *loc. cit.*, litt. E; Mastrius, *loc. cit.*, num. 4, et alii.

(5. Item ex cap. VII *Michææ*, ibi: *Ne lateris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est; iram Domini portabo; quoniam peccavi ei: donec causam meam judicet, et faciat judicium meum, educet me in lucem, justitiam ejus videbo*. Quem locum afferri solitum pro purgatorio docet S. Hieronymus in cap. ult. *Isaiæ*, et Glossa ordinaria exponit: *Iram Domini portabo hic, vel in purgatorio*.

(6. Item ex cap. III *Malachiæ*, ibi: *Ipsæ enim quasi ignis constans; et quasi herba fullonum, et sedebit constans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos*, etc. Quem locum exponunt de pœna purgatorii Origenes, hom. 6, in *Exod.*; S. Ambrosius, in *psalm.* XXXVI; S. Augustinus, lib. XX, *De Civitate Dei*, cap. 23, et S. Hieronymus, in *hunc locum*, et Bellarminus, *loc. cit.*, cap. 3, in fine, ubi dicit ex illa pœna purgatoria viventium recte inferri pœnam purgatoriam seu purgatorium defunctorum.

(7. In Novo autem Testamento habetur ex cap. V *Matthæi*, vers. 26, ibi: *Esto contentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judicii, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*. Et concordat cap. XII *Lucæ*, vers. 58, ibi: *Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via, da operam liberari ab illo: ne forte tradat te ad judicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem, dico tibi non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas*. Quæ loca passim ad probandam purgatorium adducuntur a Patribus, et signanter a S. Augustino, in c. V *Matthæi*, et homil. 1, *De verbis Domini*, homil. 4, in l. I *Homiliarum*, et in lib. *De decem chordis*, cap. 3; S. Ambrosius, S. Bonaventura et Beda, in cit. cap. XII *Lucæ*; S. Gregorius, homil. 39; S. Bernardus, serm. 85, in *Cantica*; S. Anselmus, in cit. cap. V *Matthæi*; Bellarmin., *loc. cit.*, cap. 7, vers. *Est ergo verissima expositio*, et alii dicentes pro adversario in dictis locis intelligi legem Dei, quatenus præcipit contraria carni, sive conscientiam, quæ Dei legem semper objicit peccanti: lex enim Dei et conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, semper adversantur nostris pravis desideriis, iisque utilissimum est cito consentire, et ab eorum inimicitia liberari, et denique accusatores, et testes